

Ikääntyneiden asumistarpeisiin vastaaminen kunnissa

Raportti kuntien verkostohankkeen toteutuksesta

Marika Koramo, Pirjo Haukkapää-Haara

Sisällys

1	IKÄÄNTYNEIDEN ASUMISTARPEISIIN VASTAAMINEN KUNNISSA	1
1.1	Taustaa ja tavoitteet	1
1.2	Hankkeen toteutus	2
1.3	Asumisen yleiskuva ja ikääntymiskehitys	4
2	TUNNISTETUT ASUMISTARPEET JA TULEVAT TOIMENPITEET	8
2.1	Toimenpiteiden teemat	8
2.2	Toimenpiteet kotona asumisen tukemiseksi	9
2.3	Toimenpiteet asuinympäristöjen suunnittelun ja kehittämisen suhteen.....	12
2.4	Toimenpiteet tavallisen asuntokannan suhteen	14
2.5	Toimenpiteet asumisen ja palvelujen yhteensovittamisessa	18
2.6	Kokemukset verkostotyöskentelystä	20
2.7	Suosituksia ennakkoinnin kehittämiseksi kansallisesti.....	21

2.9.2021

---

1 Ikääntyneiden asumistarpeisiin vastaaminen kunnissa

1.1 Taustaa ja tavoitteet

FCG Konsultointi Oy käynnisti joulukuussa 2020 yhdessä ympäristöministeriön, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn ja kymmenen kuntatoimijan kanssa verkostohankkeen, jossa tuettiin kunnissa tehtävää ennakointi- ja varautumistyötä ikääntyneiden asumisessa. Hanke liittyy ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmaan, jonka tavoitteena on tukea sekä ikäihmiä, että kuntia ratkaisemaan väestön ikääntymisestä seuraavia asumisen tarpeita.

Hankkeessa kartoitettiin olemassa olevien tietokantojen avulla ikääntyneiden asumisen nykytila kunnissa. FCG vastasi tiedontuotannosta kunnille ja laati tilannekuva-analyytit kuntien käyttöön. Hankkeessa hyödynnettiin kansallisia tietokantoja (Tilastokeskus, Sotkanet), luotiin kunnan sisäisiä yhteistyöverkostoja ja suunniteltiin tulevia kuntakohtaisia toimenpiteitä. Kehittämistyö toteutettiin kunnan eri hallintokuntien välisenä yhteistyönä. Verkostohankkeeseen osallistuneet kunnat olivat: Espoo, Heinola, Joensuu, Laitila, Liperi, Lohja, Seinäjoki, Vantaa, Vihti sekä Ylä-Savon sote-kuntayhtymä.

Hankkeen tavoitteena oli:

- Tunnistaa kuntakohtaisia haasteita ja laatia skenaarioarvioita tulevaisuuteen.
  - Kartoittaa kuntakohtaisesti olemassa olevaa asuntokantaa ja uustuotannon ratkaisuja suhteessa ikääntyneiden asumistarpeisiin.
  - Arvioida ikääntyneiden asumisen tarvetta suhteessa kunnan muuhun palveluverkkoon.
  - Käydä poikkihallinnollista vuoropuhelua kunnan sisällä ja tarkentaa tulevaisuuden toimenpiteitä ja suunnitelmia asumiseen liittyen.
  - Suunnitella kuntakohtaiset toimenpiteet ja ratkaisut monialaisesti ennakkoinnin ja varautumisen tueksi -> tuotoksina kuntakohtaiset toimenpidesuunnitelmat.
-

2.9.2021

1.2 Hankkeen toteutus

Hanke käynnistyi joulukuussa 2020. Hankkeen alussa kartoitettiin kuntien keskeisimpiä haasteita ikääntyneiden asumisessa sekä kuntien odotuksia verkostoyhteistyölle. Tätä varten toteutettiin kunnille ennakkokysely, jossa kartoitettiin keskeisiä asumistarpeita ja erityisteemoja, joita toivottiin hankkeen aikana käsiteltävän. Lisäksi FCG laati syksyllä 2020 kuntakohtaiset tilannekuvaraportit, joiden avulla oli mahdollista arvioida ja ennakoida ikääntyneen väestön asumistarpeita. Tässä raportissa on hyödynnetty kuntakohtaisia tilannekuvaraportteja, kuntien toimenpidesuunnitelmia sekä kansallisia tilastoja.

Ennakkokyselyssä keskeisimpinä haasteina ikääntyneiden asumistarpeiden näkökulmasta pidettiin seuraavia asioita:

- Esteettömien, hissillisten talojen puute lähellä ydinkeskustaa. (Heinola, Lohja, Vantaa ym.)
- Kohtuuhintainen asuminen keskusta-alueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Esteettömään asuntoon muuton esteeksi muodostuu usein taloudelliset kysymykset (Heinola, Laitila, Seinäjoki ym.)
- Tarve vähentää tehostettua palveluasumista ja löytää uusia ratkaisuja ns. kevyemmille asumisvaihtoehdoille. (Laitila, Heinola, Seinäjoki)
- Tarve kehittää asumisen monimuotoisuutta. Ikääntyville ei ole riittävästi sopivia asumisratkaisuja. Välimuotoisen asumisen vaihtoehtoja ei ole riittävästi tai ei lainkaan. (Lohja, Heinola, Joensuu, Siunsote)
- Palveluasumisen paikkojen kasvava tarve (myös muuttoliikkeen johdosta) edellyttää monen toimijan yhteistyötä ja ennakoivaa suunnittelua ja toimenpiteitä. (Joensuu, Siunsote, Vantaa)
- Ikääntyneiden yksinasuminen/yksinäisyys haasteena (Heinola)
- Tuetun palveluasumisen tarve moniongelmaisille (Vantaa)
- Uudisrakentamisen tonttivarannon saatavuus läheltä keskustaa. (Seinäjoki)
- Palvelutalopaikkojen (= kaikki muu kuin ns. tavallinen asuminen) tarpeen arviointi. Sosiaali- ja terveystoimi tarkastelee uusien paikkojen tarvetta palveluntuottajan näkökulmasta (=halutaan uusia pieniä toimijoita) eikä paikkojen määrän näkökulmasta. (Espoo)
- Yhteisöllisten asuntojen tarve (Ylä-Savo)
- Asumispalveluhankkeiden määrällinen lisääminen. Tarjolla tulisi olla myös tehostettuja hoidon paikkoja, jotka voidaan toteuttaa kodinomaisissa ympäristöissä. (Espoo)
- Maaseutu, pitkät välimatkat (Ylä-Savo)

2.9.2021

Hanke käynnistyi yhteisellä Kick Off -tilaisuudella joulukuussa 2020. Kuntakohtainen työskentely toteutettiin virtuaalisina työpajoina tammikuusta lähtien. Verkostossa oli mukana yhteensä 125 asiantuntijaa. Mukana oli asumisen, kaavoituksen, maankäytön sekä sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoita, vanhusneuvostojen ja muiden järjestöjen asiantuntijoita sekä ympäristöministeriön ja ARAn asiantuntijoita. Osallistujilla oli hyvin monialainen osaaminen ja kokemus ikääntyneiden asumiseen liittyvistä teemoista.

Virtuaalityöpajoihin osallistui yhteensä noin 115 eri alojen asiantuntijaa. Kaikissa kuntien työpajoissa oli mukana asiantuntijoita eri hallintokunnista, paikallisista järjestöistä tai vuokratotalyhtiöistä.

Työskentelyn tueksi jokaiselle kunnalle tuotettiin kuntakohtainen tilannekuvaraportti, joka sisälsi tiedot seuraavista mm. asioista:

- Ikääntyneiden asuntojen talotyyppit
- Asuntojen sijainti
- Tiedot kerrostalojen hisseistä
- Yleiskuvaus kuntien vuokra-asumisesta (ARA-asunnot)
- Kuntakohtainen väestöennuste
- Yleiskuvaus kotihoidosta ja palveluasumisesta
- Skenaariosta asumisesta ja palveluasumisesta tulevaisuudessa

Työskentelyssä hyödynnettiin alla olevaa ennakkoinnin ja varautumisen viitekehystä. Se ohjasi työtä kuntien kanssa sekä jäseni tietotuotantoa ja toimenpiteiden suunnittelua. Toimenpiteitä pohdittiin työpajoissa monipuolisesti viidestä eri näkökulmasta. Toimenpiteiden näkökulmat sekä tilannekuva-analyysin sisältö on koottu alla olevaan kuvaan.

Kuntien ennakointi- ja varautumistyön viitekehys ”malli” ennakointityön toteuttamiseksi

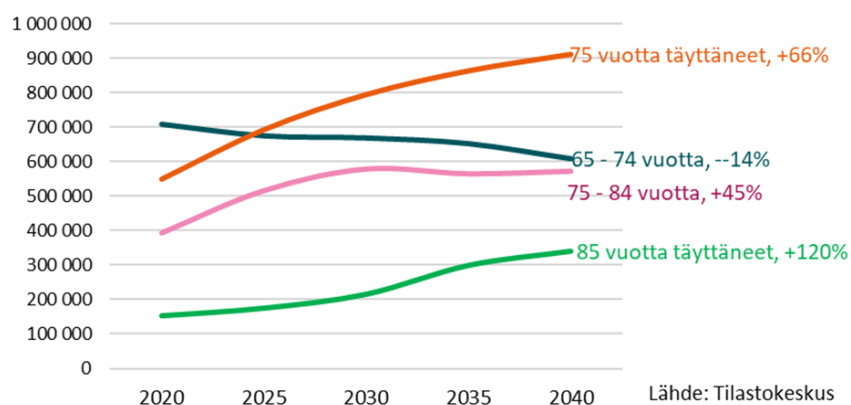
Kuva 1. Kuntien ennakointi- ja varautumistyön viitekehys

2.9.2021

1.3 Asumisen yleiskuva ja ikääntymiskehitys

Väestöennusteiden mukaan Suomessa yli 75-vuotiaiden määrä kasvaa 66 % vuoteen 2040 mennessä. Useimmissa verkostokunnissa 75-vuotta täyttäneiden määrä tulee tuplaantumaan vuoteen 2040 mennessä, jonka myötä haasteet asumisen suhteen tulevat myös kasvamaan. Ikääntyneiden asuntokuntien ja siten heidän tarvitsemiensa asuntojen määrä kasvaa noin 397 042:sta vuonna 2020 noin 659 765:een vuoteen 2040 mennessä. Suomessa yli 85-vuotiaiden määrä kasvaa 120 % vuoteen 2040 mennessä. Osassa verkostokuntia iäkkäimmän väestön määrä kaksinkertaistuu vuoteen 2040 mennessä. (esim. Vihti, Espoo ja Vantaa)

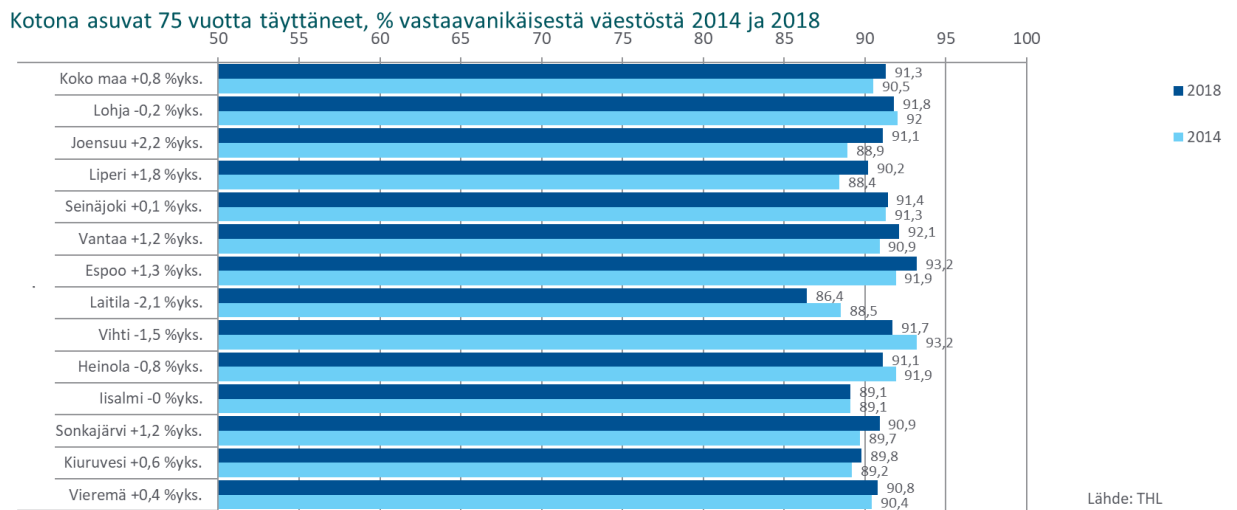
KOKO MAA: asukkaiden määrä ikäluokittain väestöennusteen mukaan

Kuva 2. Koko maan väestöennuste

Valtaosa ikääntyneistä asuu omassa kodissaan, joten kotona asumista tukevat toimenpiteet ovat ensisijaisia. Tämä tukee myös ikääntyneiden omaa asumistoivetta asumisesta. Verkostokuntien välillä on jonkin verran eroja kotona asumisen osuuksissa (kuva 3). Kuntien raportteihin on koottu tietoja ikääntyneiden asumisesta mm. sijainnin ja talotyypin mukaan.

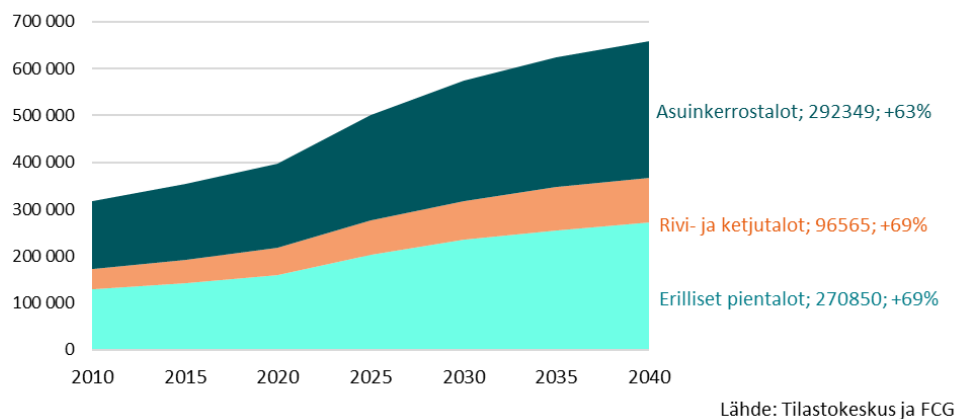
2.9.2021

Kuva 3. Kotona asuvat 75-vuotta täyttäneet ikääntyneet

Kuntien tilannekuva-analyysiin laadittiin skenaarioarvioita talotyyppien, sijainnin sekä väestöennusteiden pohjalta. Näin koottiin dataa siitä, miten ja missä ikääntyneet tulevat seuraavan 20 vuoden aikana asumaan eri kunnissa. Koko maassa ikääntyneiden asutuskuntien määrä kasvamaan suhteellisesti eniten rivi- ja ketjutaloissa ja erillisissä pientaloissa. Haaste tulee olemaan se, että nykyisen kehityksen jatkuessa ikääntyneiden määrä tulee kasvamaan suhteellisesti enemmän ulommalla kaupunkialueella, missä on paljon pientaloasutusta ja vähemmän palveluja. Ikääntyneiden määrät ovat kasvaneet prosentuaalisesti eniten ulommalla kaupunkialueella sekä kaupungin kehysalueella viimeisen 10 vuoden aikana.

KOKO MAA: asutuskuntien määrä, 75 vuotta täyttäneet (muutos-% 2020-2040)

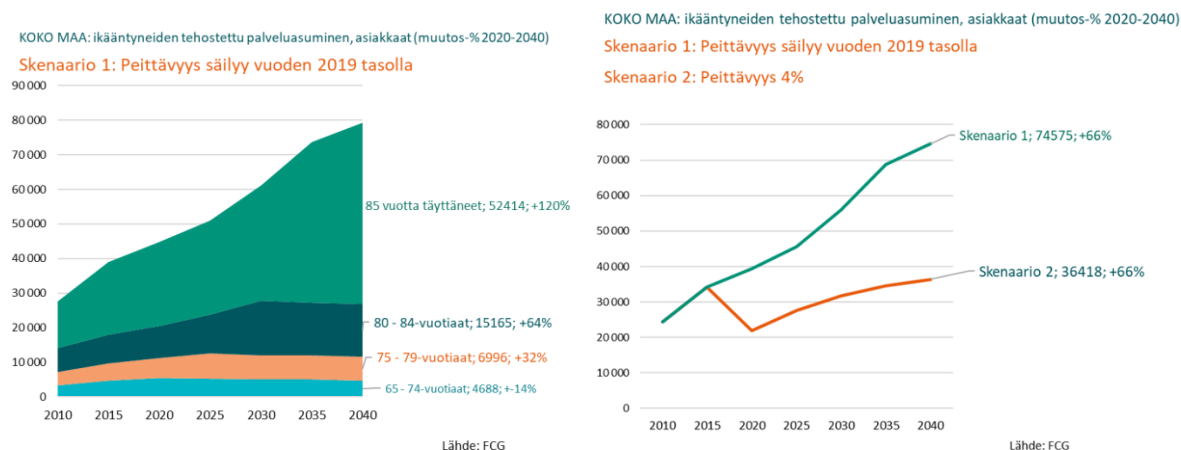
Kuva 4. Skenaario ikääntyneiden tulevista talotyypeistä

Toimintakyvyn heikentyessä yksi asumisen haaste on hissien puuttuminen. Vuonna 2019 Suomessa yli 91 000 ikääntynyttä (yli 65-vuotiasta) asui kolmekerroksisessa tai korkeammassa hissittömässä talossa (Tilastokeskus). Erityisesti haaste keskittyy lähiöiden vanhoihin asuntoihin, joista monista puuttuu hissi. Tilannekuvaraportteihin on koottu kuntakohtaiset tiedot hissittömissä, vähintään kolmekerroksisissa kerrostaloissa asuvien ikääntyneiden määristä. Verkostokunnasta yli 75-vuotiaista 4,5 %–

2.9.2021

14 % asuu hissittömässä kerrostalossa vuonna 2019. Hissittömyyden piiriin tulee runsaasti lisää yli 75-vuotiaita seuraavan kymmenen vuoden aikana, jos muutoksia asumisessa ei tapahdu.

Tilannekuva-analyysiin koottiin tietoja kuntien palvelurakenteesta. Yli 75-vuotiaiden tehostetussa palveluasumisessa peittävyys on ollut aivan viime vuosina laskussa. Tehostetun palveluasumisen tarvetta tulevaisuudessa tarkasteltiin kuntakohtaisesti eri skenaarioilla. Jotta tehostetun palveluasumisen osuutta voidaan tulevaisuudessa laskea, tulisi muiden asumismuotojen osuutta (mm. tavallisen palveluasuminen, kevyemmät asumisratkaisut) lisätä. Työpajoissa keskusteltiin erilaisista palveluasumisen ratkaisuista. Kaikkia kuntia yhdistää se, että tehostetun palveluasumisen määrä tulisi nykyisellä peittävyydellä kasvattamaan paikkamäärää huomattavan paljon. Tästä syystä erilaiset välimuotoisen asumisen ratkaisut ovat ajankohtaisia ja vaativat kunnissa poikkihallinnollista vuoropuhelua. Ikääntyneiden asumisen tukemiseen on paljon erilaisia vaihtoehtoja, joiden toteuttamista myös ARA tukee. Tyhjiillään olevan ARA-asuntokannan hyödyntäminen ja kunnan omistamien asuntojen korjaaminen ovat kuntien keinoja soveltuvien asumisratkaisujen tarjoamiseen.

Kuva 5. Kaksi eri skenaariota tehostetun palveluasumisen määristä

Kansalliset selvitykset ja tutkimukset osoittavat, että ikääntyneiden muuttoalttius on matala ja muuttoetäisyydet lyhyitä. Ikääntyneiden muuttossa on useimmissa tapauksissa kyse siirtymästä sopivampaan asuntoon tutulla asuinalueella. Ikääntyneet muuttavat harvoin kokonaan uuteen asuin ympäristöön tai kaupunkiin. (Helminen ym., 2017) Kuntien välisiä muuttoja tehdään enemmän 65-74 -vuotiaiden ikäluokassa. Muuttomatkat lyhenevät ikääntymisen myötä. Ikääntyneiden ihmisen toiveena on saada asua omassa kodissaan niin pitkään kuin se on mahdollista. (Jalava ym. 2017)

Keskustat ja pientaloalueet ovat ikääntyneiden toiveasumisalueita. Suurempi osuus ikääntyneistä asuisi mieluiten kerrostalossa ja keskustassa kuin nyt asuu. Valtaosa (noin 70 % yli 75-vuotiaista) ikääntyneistä haluaa tulevaisuudessa asua kerrostalossa, palveluiden lähellä. (Helminen ym., 2017 ja Valtakunnallinen asukasbarometri 2016) Tulevaisuudessa yhä useampi ikääntynyt asuu yksin. Ikääntyneet toivovat asumiselta vaivattomuutta, esteettömyyttä, kaikenikäisten seuraa ja yhteisöllisyyttä. Yli 75-vuotiaista osa muuttaa toimintakyvyn heikkenemisen takia palvelutaloon (tai laitoshoitoon). (Jalava ym. 2017)

2.9.2021

Ennakoinnissa ja varautumisessa ”ikäntyneitä” käsitellään usein yhtenäisenä ryhmänä, mutta tulevaisuuden ikäntyneiden toiveita ja tarpeita tunnetaan vähän. Monet kunnat ovat lisänneet suoraa tiedonkeruuta myös asukailta erilaisten kartoitusten ja kyselyjen avulla. Ennakoinnin ja varautumisen tueksi tulevaisuuden tarpeista ei ole kuitenkaan vielä riittävästi tutkimustietoa. (VN TEAS, 2020:55) Keskeistä on, että tarjolla on monipuolisia ratkaisuja, jotka vastaavat erilaisiin yksilöllisiin tarpeisiin. Määrittäviä tekijöitä voivat olla toimintakyky, nykyiset asuinolot ja/tai varallisuus.

Yksi selkeä haaste tulevaisuuden asumisen kannalta on se, että noin puolella yli 80-vuotiaista on liikumista haittaavia tekijöitä asuinympäristössään (VN TEAS, 2020:55). Tästä syystä asuinympäristöjen kehittäminen esteettömiksi ja ikäntyville sopiviksi on erittäin tärkeää. Yksinäisyyden näkökulmasta erityinen riskiryhmä ovat yli 85-vuotiaat miehet, joiden määrä suhteellisesti kasvaa eniten lähivuosikymmeninä. Yksinäisyyden vähentämisen toimia voivat olla esimerkiksi kotikäynnit, etsivän sosiaalityön palvelut ja ystäväpiiritoiminta. Yksinäisyyttä voidaan torjua myös erilaisilla yhteisöllisyyttä lisäävillä toimenpiteillä, kuten alueelliset asukastilat, lähitorit ja vapaaehtois- ja järjestötoimijoiden roolin kasvattaminen ja tapahtumat. (VN TEAS, 2020:55)

2.9.2021

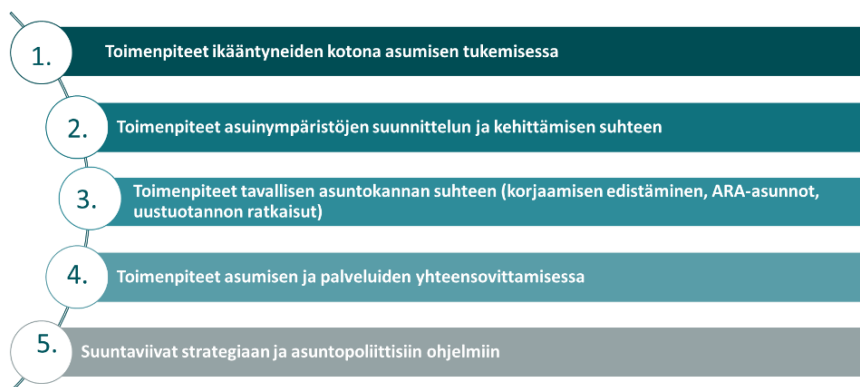
2 Tunnistetut asumistarpeet ja tulevat toimenpiteet

2.1 Toimenpiteiden teemat

Kaikissa verkostokunnissa toteutettiin talven ja kevään 2021 aikana kaksi työpajaa. Työpajat pidettiin virtuaalityöpajoina ja työpajoissa hyödynnettiin Mural-alustaa. Ensimmäisessä työpajassa esiteltiin kuntakohtainen tilannekuvaraportti, jonka pohjalta keskusteltiin yhdessä tulevista kunnan toimenpiteistä. Ensimmäisessä työpajassa keskityttiin toimenpiteiden suunnitteluun kahdessa ensimmäisessä teemassa. (kuva 6). Toisessa työpajassa teemoina olivat kohdat 3-5 eli toimenpiteet tavallisen asuntokannan suhteen sekä toimenpiteet asumisen ja palveluiden yhteensovittamisessa.

Oheiseen raporttiin on koottu kuntien toimenpidesuunnitelmista keskeisiä toimenpiteitä ja kehittämistarpeita teemoittain. Alalukujen alussa esitetään yhteenveto kuntien yleisimmistä kehittämissaasteista, jonka jälkeen kuntien toimenpiteitä tuodaan esiin tarkemmin. Teeman 5 (Suuntaviivat strategiaan ja asuntopoliittisiin ohjelmiin) ei ole erikseen käsitelty, koska muiden teemojen kohdalla strategiaan ja asuntopoliittisiin ohjelmiin liittyvät asiat tulivat kuntien työpajoissa esiin.

Kunnan tulevien toimenpiteiden suunnittelu

Kuva 6. Verkostohankkeessa suunnitellut toimenpiteet

2.9.2021

2.2 Toimenpiteet kotona asumisen tukemiseksi

1. Kotona asumisen tukeminen	Kuntien kehittämistarpeet ja toimenpiteet
<p>Toimenpiteet ikääntyneiden monipuolisen asuntokannan edistämiseksi</p>	<p>Kehittämistarpeet</p> <p>Ikääntyneiden asumistarpeiden ennakoinnissa yhteistyö sosiaali- ja terveystoimen, kaavoituksen ja maankäytön välillä on oltava tiivistä. Monissa kunnissa tunnistettiin, että yhteistyö soten ja kaavoituksen/maankäytön henkilöstön välillä on ollut vähäistä. Muutamissa yksittäisissä kunnissa oli toisaalta tunnistettavissa, että yhteistyö on ollut kohtuullisen aktiivista ja joillakin kunnilla yhteistyön todettiin olevan selkeä voimavara (esim. Laitila ja Espoo). Kaupungeissa keskeisenä haasteena on se, että palvelujen lähellä sijaitsevien asuntojen hinnat ovat korkeat.</p> <p>Kuntien toimenpiteet</p> <p>Verkostokunnissa suunniteltiin monipuolisen asuntokannan edistämiseksi mm. seuraavia toimenpiteitä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monissa kaupungeissa monipuolinen asuntotarjonta oli määritelty asuntopoliittiseksi tavoitteeksi, joka määritellään asuntopoliittisessa strategiassa/ohjelmassa. Kaupunkisuunnittelussa on huomioitava, että monipuolinen väestörakenne säilyy eri alueilla myös tulevaisuudessa. • Joissakin kunnissa tarvitaan nykyistä laajempi asuntopoliittinen ohjelma, jossa on tiivis yhteys strategiaan. Strategioiden yhteys operatiiviseen tasoon tulee kuitenkin olla tiivis. • Monipuolisen asuntokannan edistämiseksi kunnissa vahvistetaan yhteistyötä yksityisten toimijoiden, kuten rakennuttajien ja maanomistajien, kanssa. • Lisätään luottamushenkilöiden tietoa ikääntyneiden asumiseen liittyvissä kysymyksissä. Edistetään ratkaisuja, joissa opiskelijat voivat esimerkiksi avustaa ikääntyneitä kotona asumisessa. Käytännön toimenpiteenä esitettiin mm. yhteistyöverkoston luomista opiskelijajärjestöjen (mm. HOAS:n) kanssa. • Kuntien vuokrataloyhtiössä ikääntyneiden asunnon vaihtaminen tehdään helpoksi, jotta ikääntynyt pääsee muuttamaan esteettömään asuntoon. • Tarvitaan erilaisten asumisratkaisujen kartoittamista ja konseptointia ikääntyneiden asumisen näkökulmasta. Useissa kunnissa kartoitetaan ikääntyneiden näkemyksiä siitä, missä ja miten ikääntyneet haluavat asua. Kartoitus nousi esiin Espoossa, Laitilassa, Heinolassa, Joensuussa ja Liperissä. Tämä voidaan toteuttaa kyselynä ikääntyneille.

2.9.2021

	<ul style="list-style-type: none"> Lisätään yhteistyötä ikääntyneiden ja erityistä tukea tarvitsevien ihmisten asumisen suunnittelussa ottamalla asukkaat mukaan suunnitteluun.
Toimenpiteet hissien jälkiavustusten eteen	<p>Kehittämistarpeet</p> <p>Useimmissa verkostokunnissa on runsaasti 1970- ja 1980-luvulla rakennettuja hissistömiä kerrostaloja, joissa asuu paljon ikääntyneitä. Kunnissa selkeänä puutteena tunnistettiin kuntalaisten ja osin viranhaltijoiden heikko tuntemus saatavilla olevista hissiavustuksista. Kunnissa voi olla epäselvyyttä siitä, kenelle vastuu neuvonnasta ja hissiavustuksista kuuluu. Useissa kunnissa hissiavustushakemusten määrät ovat myös vähentyneet ja korjausavustuksia jää käyttämättä vuosittain. Keskeisin haaste on, että useissa kunnissa ei ole tällä hetkellä henkilöä, joka vastaa hissien jälkiasennusten edistämisestä. Kuntakohtaisille hissikartoituksille nähtiin myös tarvetta.</p> <p>Kuntien toimenpiteet</p> <ul style="list-style-type: none"> Tällä hetkellä suuremmissa kaupungeissa toimii usein hissityöryhmä, joka vastaa avustusten seurannasta ja kartoituksista. Hissiasia kannattaa vastuuttaa myös pienemmissä kunnissa viranhaltijoille, jolla on riittävä osaaminen rakentamisesta sekä avustusasioista. Viranhaltijan tulisi toimia suoraan taloyhtiöiden ja vuokrataloyhtiöiden kanssa. Kunnilla on mahdollisuus tukea hissien jälkiasennusta taloudellisesti ARAn avustuksen lisäksi. Kunnan avustuksen määrä hissien jälkiasennuksiin voi olla esim. 10 % hyväksytyistä kokonaiskustannuksista. Avustuksen saannin edellytyksenä usein on, että ARA on myöntänyt hissiavustuksen. Kartoitetaan ikääntyneiden asumistilannetta ja selvitetään myös hissitilannetta taloyhtiöissä, joissa asuu paljon ikääntyneitä. Taloyhtiöiden kanssa tehtävä yhteistyö on myös hyvä vastuuttaa kunnassa jollekin yksikölle tai henkilölle. Kuntien myöntämien hissiavustusten tarjonta nähtiin useissa kunnissa tärkeänä ja osa kunnista suunnitteli hissien jälkiasennusten taloudellista tukemista. Osa tukee taloudellisesti hissien jälkiasennusta (edellytyksenä, että ARAn avustus on myönnetty) ja osa kunnista oli laittanut asian vireille. Usein kuntien nettisivuille on koottu tietoa hissiavustuksista. Hissiavustuksista tiedottamisen prosessia tulee kuitenkin kaikissa kunnissa parantaa. Tiedottamista tulee suunnata sekä kuntalaisille että taloyhtiöille ja isännöitsijöille. Tiedottamista tulee suunnata ja parantaa sekä kuntalaisille että taloyhtiöille ja isännöitsijöille. Jaetaan lisää tietoa siitä, mitä avustusta voi hakea ja miten. Lisätään taloyhtiöiden tietoisuutta avustus- ja rahoitusmahdollisuuksista kohdennetusti. Kartoitetaan myös niiden taloyhtiöiden tilannetta, jossa asuu paljon ikääntyneitä.

2.9.2021

	<ul style="list-style-type: none"> Tulisi tehdä selkokieline ohjekirja siitä, miksi hissien tekeminen kannattaa. Tässä voisi tehdä yhteistyötä kansallisissa hankkeissa ja Vanhustyön keskusliiton kanssa. <p>Huomioidaan myös ns. kevyemmät ja edullisemmat hissiratkaisut vaihtoehtoina.</p>
Neuvonta ja ohjaus ikäihmisten asumisessa ja korjausavustuksista tiedottaminen	Kehittämistarpeet <p>Kunnissa tarvitaan lisää panostusta ikääntyneiden asumisen ohjaukseen ja neuvontaan. Ikääntyneet tarvitsevat neuvoja avustuksista ja niiden hakemisesta. Haasteena on, että kuntalaisten ja taloyhtiöiden tietämys Vanhustyön keskusliiton korjausneuvonnasta on heikko. Tarvitaan tietoisuuden lisäämistä kunnan viranhaltijoiden keskuudessa neuvonnan tarpeesta sekä selkeä vastuutus tehtävien hoidosta. Ylipäänsä kunnissa tulisi lisätä neuvontaa ja tiedotusta ikääntyneille asumisen kysymyksissä.</p> Kuntien toimenpiteet <ul style="list-style-type: none"> Kuntien tiedottamista terävöitetään ja jaetaan materiaalia esimerkiksi esteettömän asumisen edistämisestä. Neuvonnan ja ohjauksen tueksi tulisi laatia tietopaketteja erilaisista korjausten avustus- ja rahoitusmahdollisuuksista sekä tehostaa neuvontaa avustusten hakemisessa. Kuntien roolia viestittäjänä tulee vahvistaa. Tietoa on välitettävä suoraan yksityishenkilöille, kunnan palvelujen asiakkaille sekä taloyhtiöille ja isännöitsijöille. Lisätään kuntien henkilöstön tietämystä erilaisista avustus- ja rahoitusmahdollisuuksista. Vanhustyön keskusliiton alueelliseen korjausneuvontaan otetaan yhteyttä ja pyydetään heitä kuntiin kertomaan mahdollisuuksista. Lisätään kunnissa tiedotusta ikääntyneille. Tiedottamiskanavana hyödynnetään mm. paikallislehtiä ja uutiskirjeitä sekä tehdään yhteistyötä paikallisten vanhus- ja vammaisneuvostojen kanssa. Korjausneuvonnan järjestäminen esimerkiksi kuntien yhteistyönä olisi hyvä selvittää. Yhteistyönä järjestettävän seudullisen korjausneuvojapilotin mahdollisuus nostettiin esiin Ylä-Savon kunnissa.

2.9.2021

2.3 Toimenpiteet asuinympäristöjen suunnittelun ja kehittämisen suhteen

Asuinympäristön suunnittelu ja kehittäminen	Kuntien kehittämistarpeet ja toimenpiteet
<p>Väestön ikään-tymisen huomi-oiminen kaavoitusprosessissa ja asuinalueiden kehittämisessä</p>	<p>Kehittämistarpeet</p> <p>Ikääntyneiden asumisen ratkaisuihin vaikutetaan asemakaavatasolla ja tässä kannattaa hyödyntää mm. väestöennustetta kaupunginosatasolla. Yleiskaavatasolla ei päästä ohjaamaan riittävästi asumista tietyille väestöryhmille. Kuntien kaavoituksen työkaluilla on vaikea saada olemassa olevaa rakennuskantaa uudistumaan. Turvalliseen asuinympäristöön tulee kiinnittää huomiota. Myös muistisairaat tulisi huomioida paremmin asuinalueiden suunnittelussa, vaikka selkä ja helposti tunnistettava ympäristö on kaikkien ikäryhmien kannalta tärkeä.</p> <p>Yleisenä haasteena on, että korkeat hinnat heikentävät kysyntää palveluiden lähistöllä keskustoissa.</p> <p>Kuntien toimenpiteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuntien maapoliittisissa ohjelmissa on usein tunnistettu tarve tiivistää kaupunkirakennetta. Joissakin kunnissa maapoliittinen ohjelma tullaan laatimaan tai päivittämään lähiaikoina. Tulevaisuudessa kaupungeissa rakennetaan enenevässä määrin ylöspäin, jolloin saadaan lisäkerroksia keskustan taloihin. • Väestön ikääntyminen tulee huomioida kaavoituksessa erityisesti uudisrakentamisen kautta. Kaavoituksen kautta voidaan määrittää millaisten hallintamuotojen asuntoja tulisi rakentaa lisää. • Turvallisuus ja selkeä asuinympäristö tulisi huomioida kaavoituksessa. Esteettömyys, kaiteet, valaistus ja väljät, hyvin hoidetut kulkuväylät ovat keskeisiä tekijöitä. Esimerkiksi lisälnessä on käytössä esteettömyyskävelyt, joilla kerätään ikääntyneiden näkemyksiä ja vaikutetaan asuinympäristön esteettömyystekijöihin. • Useissa kunnissa on tarpeen selvittää ikääntyneiden tämänhetkisen asumisen hallintamuotoja tarkemmin (vuokra, ASO, osaomistus, omistus jne.), arvioida eri hallintamuotojen asuntojen tarvetta tulevaisuudessa sekä suunnitella toimenpiteitä tältä pohjalta. Kunnan sisäistä muuttoliikettä kannattaa myös selvittää ja arvioida ikääntyneiden muuttotarpeita. • Kaavoituksen kautta tulee edistää asumisen monipuolisuutta. Luonnon ja ympäristön merkitys on mahdollista huomioida nykyistä paremmin. • Ikääntyneiden asuminen on eri hallintokuntien yhteinen asia ja niitä kannustetaan mukaan ennakointi- ja varautumistyöhön.

2.9.2021

Ikääntyneiden osallisuus ja näkemysten huomioiminen kaavatyössä	Kehittämistarpeet <p>Kunnissa on tärkeää muistaa, että ikääntyneet ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Osallisuus ja kuuleminen tulee järjestää lainmukaisesti. Ikääntyneet eivät halua tilastojen mukaan muuttaa kovinkaan helposti, mutta todellisuudessa tulevaisuuden arviointi on haasteellista. On tarpeen ennakoida muuttotarvetta esim. lähikunnista alueellisesti. Yleisesti tunnistettiin, että tulevien asumistarpeiden ja näkemysten ennakointi ovat haasteellista.</p> Kuntien toimenpiteet <ul style="list-style-type: none"> • Paikallisilla vanhusneuvostoilla on merkittävä rooli ikääntyneiden osallistamisessa yhdyskuntasuunnitteluun. Lausuntoprosesseissa on yleensä vanhusneuvosto mukana. Vanhusneuvostolle tulee luoda mahdollisuus ottaa asioihin kantaa esimerkiksi Lupa.fi:n kautta. Myös järjestöjä ja asukasyhdistyksiä tulee hyödyntää paremmin sekä parantaa tiedonkulkua kunnissa järjestöjen kautta. • Joissakin kaupungeissa työskentelee osallisuusasiantuntijoita, joiden merkitys näkemysten huomioidussa on tärkeä. Hankkeiden yhteydessä järjestetään osallisuuspajoja. Tilaisuuksia järjestetään myös paikan päällä fyysisesti eikä vain etäyhteydellä. Kuntalaisia kannustetaan yhteisöllisyyden edistämiseen mm. naapuriavun kautta. Ikääntyneitä osallistetaan suunnitteluun esimerkiksi turvallisuuskävelyjen ja järjestöjen kautta. Ikääntyneet tulisi ottaa vahvemmin mukaan esteettömien reittien suunnitteluun. • Kunnat voivat hyödyntää pitkän aikavälin palveluverkkosuunnitelmaa, jossa tavoitteena on, että ikääntyneet saavat asua kotona/lähistöllä samalla asuinalueella niin pitkään kuin mahdollista. Ikääntyneitä voidaan tukea itse pohtimaan riittävän aikaisessa vaiheessa tulevaisuuden asumisratkaisuja. Tämä edellyttää moniammatillista otetta asiaan. • Suuremmissa kaupungeissa on laadittu mm. esteettömyysohjelmia, joissa myös osallistamiseen liittyviä asioita on linjattu.
--	---

2.9.2021

Monipuolisen ja elävän palvelurakenteen säilyttäminen asuinalueilla	<p>Kehittämistarpeet</p> <p>Yleisenä haasteena on, että palvelut ja kaupat keskittyvät keskustoihin ja ovat kaukana asuinalueista. Täydennys- ja uudisrakentamista toteutetaan siellä, missä se on mahdollista, ja palvelujen tuominen pientaloalueille voi olla haastavaa. Lisäksi haasteena tunnustetaan, että monet asuinalueet sijaitsevat kaukana julkisista liikenneyhteyksistä.</p> <p>Kuntien toimenpiteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunnissa on pidettävä huoli siitä, että esteettömiä asuntoja tulee olemaan riittävästi palvelujen lähellä ns. hyvillä sijainneilla. Ikääntyneiden tarvitsemat palvelut tulee esimerkiksi sijaita liikenne- ja terveysasemien välittömässä läheisyydessä. • Vahvistetaan kunnan sisäisiä aluekeskuksia ja pidetään ne elinvoimaisina. Niitä voidaan käyttää palvelujen ”jalkauttamisessa” koteihin. • Jatkossa kehitetään kotiin tuotavia palveluja, joista tulee vielä tärkeämpiä ikääntyneiden määrän kasvaessa. Palvelumuotoilulla luodaan paremmin ikääntyneiden tarpeisiin vastaavia palveluja. • Myös palveluliikennettä tulee edelleen kehittää. Siinä voidaan käyttää esim. paikkatietoja siitä, missä ikääntyneet asuvat.
--	---

2.4 Toimenpiteet tavallisen asutokannan suhteen

Korjaus- ja uudisrakentaminen	Kuntien kehittämistarpeet ja toimenpiteet
Linjaukset asuntotuotannosta ja kunnan omien tilojen huomioimisesta	<p>Kehittämistarpeet</p> <p>Ikääntyneiden asumiseen liittyvää ennakkointia ei ole tehty kunnissa riittävästi. Esimerkiksi tulevaa tarvetta kuntien vuokratalo-yhtiöiden vuokra-asunnoille tulee kartoittaa tarkemmin. Ennakkoinnin tunnustettiin olevan myös haastavaa. Kuntien omien tilojen muunneltavuutta ei olla myöskään pohdittu tarpeeksi. Nykyiset asuntopoliittiset ohjelmat ovat myös joissakin kunnissa liian suppeita.</p> <p>Kuntien toimenpiteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Joissakin verkostokunnissa on laadittu maa- ja asuntopoliittiset linjaukset, joilla varmistetaan asuntotuotannon monimuotoisuuden toteutumista. Joissakin kunnissa työ oli kesken ja strategia oli työn alla.

2.9.2021

	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnissa kannattaa päivittää myös nykyisiä asuntopoliittisia ohjelmia huomioiden ennakointi- ja varautumisnäkökulmat nykyistä vahvemmin. • Kuntien vuokrataloyhtiöiden kannattaa ottaa huomioon monimuotoisuus kaikissa uudis- ja korjauskohteissa. Väestön ikääntyminen ja ikäihmisten tarpeet on hyvä sisällyttää myös kiinteistöjen salkutukseen. Kaikissa kuntien tulevissa rakennuskohteissa tulee ottaa huomioon muuntojoustavuus. • Kunnissa tarvitaan lisää ennakoititietoa tulevista tarpeista. Useissa kunnissa löytyy tyhjiä tiloja, joita on mahdollista hyödyntää ikääntyneiden asumisessa (esim. välimuotoinen asuminen) tai asumista sekä yhteisöllisyyttä tukevilla palveluilla. Tällä hetkellä erityisesti kaupungeissa on myös paljon tyhjiä toimistotiloja, joita on mahdollista hyödyntää. Toimistotilat sijaitsevat usein liikenteellisesti hyvällä paikalla. • Yhteistyötä myös rakennuttajien suuntaan kannattaa vahvistaa.
Toimenpiteet ARA-asuntokannan suhteen ja muutokset kunnan omien tilojen suhteen	Kehittämistarpeet <p>Tarve uusille ARA-asunnoille keskittyy usein keskustoihin palveluiden äärelle. Haasteena useissa kunnissa on tonttien saatavuus uusia ARA-kohteita varten. Yleisenä haasteena on myös se, että nykyisessä ARA-asuntokannassa on suuria korjaus- ja esteettömyystarpeita. Olemassa olevat vuokra-asunnot voivat olla myös liian isoja, eivätkä houkuttele ikääntyneitä. Hyvillä sijainneilla olevat asunnot ovat kysytyjä ja kauempana palveluista olevissa asuntokohteissa on ylitarjontaa.</p> Kuntien toimenpiteet <ul style="list-style-type: none"> • Paikallisesta tarpeesta ja kysynnästä riippuen kuntien vanhaa ARA-asuntokantaa korjataan tai puretaan. Kunnissa tulee käydä systemaattisesti ARA-asuntokanta läpi ja päättää, mitä rakennuksia kannattaa korjata ja mitä purkaa. ARA-asuntokannan soveltuvuus ikääntyneille tulisi kartoittaa. • Suurissa kaupungeissa purettavan ARA-kannan tilalle rakennetaan uutta ARA-kantaa. Rakentamisen avulla asuntokantaa päivitetään, esimerkiksi toimivuuden ja esteettömyyden kannalta, ja edistetään sosiaalista eheyttä. Kunnat voivat edistää korjaushankkeita ja purkamisia puoltamalla ARA-hakemuksia. • Kannattaa kartoittaa tyhjillään olevia vuokrataloyhtiöiden ja kuntien omia tiloja, joissa on mahdollista järjestää ikääntyneille esimerkiksi yhteisöllistä toimintaa tai perhekotitoimintaa. • Kuntien kannattaa hyödyntää kansalliset rahoitushaut ikääntyneiden asumisen kehittämiseen (esim. Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma). • ARA myöntää avustuksia tyhjien toimistotilojen käyttötarkoitusten muutoksiin ja tähän liittyviä toimenpiteitä oli kunnilla suunnitelmassa.

2.9.2021

Toimenpiteet korjausrakentamisen suunnittelussa	<p>Kehittämistarpeet</p> <p>Yleisenä haasteena tunnistettiin, ettei tietoa ikääntyneiden omistus- ja vuokra-asuntojen esteettömyystarpeista ole riittävästi saatavilla. Asuntojen esteettömyydessä tiedetään kuitenkin olevan runsaasti haasteita (korkeita kynnyksiä, hissittömyys, pienet kylpyhuoneet). Vanhojen kiinteistöjen muuttaminen esteettömiksi on monesti iso kustannusrasite ja asunto-osaakeyhtiöiden kanta korjauksiin on ratkaiseva.</p> <p>Useissa kunnissa hissiavustuksiin liittyvä tiedottaminen asunto-osaakeyhtiöille ja isännöitsijöille on vähäistä. Kuntien resursointi korjausneuvontaan ja hissiasioihin on vähäistä. Myös liikenteessä on haasteita esimerkiksi pysäkkien esteettömyydessä.</p> <p>Kuntien toimenpiteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ikääntyneiden alueellisesta korjausneuvontaa toteuttaa Vanhustyön keskusliiton korjausneuvojat. Kuntien tulee tehdä yhteistyötä heidän kanssaan. Joissakin kunnissa myös paikallinen ikä/seniorineuvonta toimii aktiivisesti. Kuntien neuvonnassa toimivan henkilöstön kouluttamista ja tietämystä ikääntyneiden asumiseen liittyvistä asioista olisi hyödyllistä lisätä. • Kunnissa lisätään tiedottamista eri rahoitus- ja tukimuodoista sekä korjausavustusmahdollisuuksista (mm. hissit, muut avustukset). Tiedotuksen avulla lisätään taloyhtiöiden tietoisuutta avustus- ja rahoitusmahdollisuuksista. • Tilannekuvan muodostamiseksi kunnissa tullaan tekemään kartoituksia ikääntyneiden asuntojen esteettömyydestä. Esteettömyyden parantamisessa voidaan hyödyntää Vanhustyön keskusliiton korjausneuvontaa sekä paikallisia vanhusneuvostoja. • Kunnissa kootaan paikallisten korjausrakentamisen palveluntarjoajien yhteystietoja helposti saataville ja toimitaan tiedonvälittäjänä ikääntyneiden suuntaan. Suunnitteluapua kohdennetaan taloyhtiöille esteettömyyskorjauksissa. Kaupungin yhteiset tilat ja kohtaamispaikat muutetaan esteettömiksi. • Tehdään tiiviimpää yhteistyötä Vanhustyön keskusliiton kanssa. • Korjausten suunnittelussa yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa on tärkeää erityisesti niiden asiakkaiden osalta, jotka ovat jo palvelujen piirissä.
Toimenpiteet uudisrakentamisen suhteen	<p>Kehittämistarpeet</p> <p>Ikääntyneiden asumisen näkökulmasta kunnissa on tarvetta asumisen monimuotoisuuden kehittämiseksi (eri kokoiset ja hintaiset asunnot). Yleisesti kaivataan lisää tietoa ja ymmärrystä siitä, mitä senioriasuminen on ja voi olla tulevaisuudessa. Ihmisten mielikuvissa ikääntyneiden asuminen liitetään edelleen yksipuolisesti tehostettuun palveluasumiseen. Yhteisöllisyyden merkitys on noussut vahvasti esiin. Myös turvalli-</p>

2.9.2021

suuden tunteella on merkitystä yksinasuvien määrän kasvaessa, ja uudisrakentamisessa tulee huomioida turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta edistävät tekijät (esim. ovisilmät).

Kuntien toimenpiteet

- Lähtökohtana uudisrakentamisessa tulee olla tilojen esteettömyys ja monikäyttöisyys. Useissa kunnissa on kiinnostusta edistää yhteisöllisyyttä uudiskohteissa. Uudisrakentamisessa kannattaa kiinnittää huomioita sosiaalisiin näkökulmiin ja yhteisöllisyyteen, joihin voidaan vaikuttaa mm. yhteisillä tiloilla ja lähiympäristön suunnittelulla. Yhteisöllisyyden edistämässä yhteistyö järjestöjen kanssa on tärkeää.
- Uudisrakentamista ohjataan kaavoituksella nykyisiin taajamiin/palvelukeskitymiin liikenneyhteyksien varrelle ja siinä otetaan huomioon ympäröivä palveluverkko. Kuntien kannattaa tehdä tiivistä yhteistyötä rakennuttajien ja järjestöjen kanssa.
- Uudisrakentamisessa on huomioitava muisti- ja ikäystävällinen asuminen. Toimintakyvyn ylläpitäminen on tärkeää ja sitä voidaan edistää mm. aktiivoivilla liikunta- ja kävelyreiteillä.
- Useissa kunnissa oli suunniteltu monisukupolvisen/ikääntyneille suunnattujen korttelikohteiden rakentamista. Kaupungeissa on toteutettukin erilaisia toiminnallisia asumiskonsepteja (mm. Vantaan sporttikortteli). Nämä ovat tarkoitettu kaikille ja sisältävät ajatuksen monisukupolvisuudesta. Kohteet tulee huomioida kunnan maankäyttösuunnitelmassa.
- Erityisryhmien osalta asumiskonseptit suunnitellaan aina yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Tulevissa kortteleissa panostetaan yhteisöllisyyteen sekä yhdistetään eri palveluita ja toimintoja.
- Uusien kohteiden suunnittelussa on tärkeää, että ne ovat selkeitä ja hyvin hahmotettavia (mm. muistisairaudet huomioiden). Myös riittävän väljät ja ympäri vuoden hyvässä kunnossa olevat kulkuväylät ovat tärkeitä kaikille.
- Kunnissa ollaan hyvin avoimia uusille rakennuttajien ideoille ja vuoropuhelua rakennuttajien kanssa käydään jatkuvasti.

2.9.2021

2.5 Toimenpiteet asumisen ja palvelujen yhteensovittamisessa

Asumisen ja palvelujen yhteensovittaminen	Kuntien kehittämistarpeet ja toimenpiteet
<p>Toimenpiteet erilaisen palveluasumisen suhteen</p>	<p>Kehittämistarpeet</p> <p>Palveluasumisen konsepteille on kunnissa tarvetta. Yleisesti kunnissa nostettiin esiin tietotarpeita suunnittelun tueksi. Ikääntyneet kysyvät yhä enemmän erilaisia asumista helpottavia palveluja. Tulevaisuudessakin on tarvetta tehostetulle palveluasumiselle mm. lisääntyvien muistisairauksien vuoksi. Ikääntyneiden määrän kasvaessa tehostetun palveluasumisen peittävyttä on myös pyrittävä vähentämään muiden palveluasumisen ja asumisen muotojen ja kotihoidon kehittämällä. Kotihoidon kehittämisessä suurin haaste kunnissa on hoitajapula. Uusien palveluasumisen kohteiden rakentamisessa yhtenä haasteena on myös se, että tontteja keskustan tuntumassa on vähän saatavilla.</p> <p>Kuntien toimenpiteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunnissa kehitetään edelleen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kohtiin viemistä. Tässä on tehty paljon kehitystyötä ja tulevaisuudessa etäpalvelut ja teknologia tukevat kotona asumista enemmän. • Kunnissa edistetään ikääntyneiden palveluasumisen kohteiden syntymistä. Yksityiset toimijat ovat rakentaneet paljon tehostetun palveluasumisen yksiköitä, mutta myös kevyempiä palveluja tarjoavia kohteita on rakennettu viime vuosina. • Kunnissa tulee toteuttaa tiivistä yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa, jotta tulevat kohteet vastaavat ikääntyneiden tarvetta. Suuremmissa kaupungeissa toimii esimerkiksi poikkihallinnolliset aluetiimit, joita asemakaavoitus luotsaa. • Kortteliratkaisujen käynnistämisessä ensisijaista on poikkihallinnollinen ja monitoimijainen yhteistyö. Erilaiset kortteliratkaisut yhtenä asumisen vaihtoehtona koetaan yleisesti hyvin kiinnostaviksi. Kortteleissa monisukupolvisuus nähdään tärkeänä ja esiin nostettiin mahdollinen yhteistyö HOAS:in kanssa. • Yhteisöllisyyden edistäminen nykyisessä ja tulevassa asuntokannassa koetaan tärkeänä, koska yksinäisyys tuo haasteita monen ikääntyneen

2.9.2021

	kotona asumiseen. Kunnissa olisi hyvä laatia yhteinen näkemys siitä, mitä yhteisöllisellä asumisella missäkin kohteessa tarkoitetaan.
Toimenpiteet kevyempien asumisvaihtoehtojen suhteen ja tarve erilaiselle palveluasumiselle	Kehittämistarpeet <p>Kunnissa suhtaudutaan avoimin mielin erilaisiin konsepteihin ja asumisratkaisuihin. Asiaa ovat nostaneet esiin sekä ikääntyneet itse että luottamushenkilöt. Useissa kunnissa on tarvetta saada lisää tietoa ikääntyneiden asumisratkaisuista esimerkiksi kupunginosa/asuinalueitasolla. Enemmän voitaisiin myös panostaa esimerkiksi ulkotilojen kehittämiseen.</p> Toimenpiteet <ul style="list-style-type: none"> • Kunnissa on kiinnostusta välimuotoisen asumisen ratkaisuja kohtaan ja huomioidaan erilaisten asumiskonseptien mahdollisuudet rakennushankkeita suunniteltaessa. Kunnissa edistetään monipuolisten asumisratkaisujen syntyä. • Tärkeää on myös yhteistyö ja vuoropuhelu rakennuttajien, sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottajien sekä vuokratyöryhmien kanssa. Useissa kaupungeissa poikkialueelliset työryhmät (esim. erityisasumisen työryhmä) edistävät osaltaan yhteistyötä. • Asumiskonseptien ja tarpeiden kartoitus on hyvä vastuu jollekin yksikölle/henkilölle kunnissa. Selvityksiä kannattaa myös toteuttaa sidosryhmäyhteistyössä (muut kunnat, korkeakoulut, konsultit jne.) • Turvallisuuden ja viihtyisyyden lisääminen on asumisratkaisujen kehittämisen ohella tärkeää. Ikääntyneet otetaan nykyistä enemmän mukaan suunnitteluun. Tämän tueksi tarvitaan kunnan toimialojen yhteistä toimintaa ja tiedottamista. • Tavoitteet palveluasumisen määrille tulisi linjata poliittisen johdon toimesta. Olisi hyvä määritellä kunnan tavoitteet sen suhteen, minkälaisia asumisratkaisuja kunnissa halutaan edistää. • Kunnissa kehitetään edelleen kotiin vietäviä palveluja. Aktivoidaan alueen yrityksiä tukipalvelujen tuottamiseen sekä hyödynnetään vapaaehtoistyötä nykyistä enemmän.

2.9.2021

2.6 Kokemukset verkostotyöskentelystä

- Tähän raporttiin on koottu keinoja, toimenpiteitä ja ratkaisuja, joiden toteuttamista kuntien kannattaa toteuttaa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Työpajatyöskentely toi ikääntyneiden asumiseen liittyviä teemoja ja näkökohtia monipuolisesti esiin. Vaikka kuntien välillä on paljon eroja, ikääsumisen haasteet ja tarvittavat toimenpiteet näyttäytyvät kuitenkin samankokoisten kuntien kesken melko samankaltaisina.
- Pääsääntöisesti työpajoissa eri hallintokuntien välisten viranhaltijoiden yhteistyö toimi hyvin. Työpajatyöskentelyyn osallistuneet henkilöt kokivat eri hallintokuntien välisen keskustelun usein hyödyllisenä. Joissakin kunnissa poikkihallinnollinen yhteistyö oli selvästi vakiintuneempaa. Kunnissa, joissa sote on maakunnallinen, ei yhdyspinta kuntien teknisen toimien ja sosiaali- ja terveystoimen välillä ole välttämättä kovin tiivis. Tämä tulee olemaan koko maata koskettava haaste tulevan sote-uudistuksen myötä.
- Verkostotyöskentely oli hyvä tapa lisätä tietoisuutta ikääntyneiden asumisesta ja siihen liittyvästä ennakkoinnista. Tärkeää oli myös tuoda esiin se, että ennakointi on hyvä aloittaa jo hyvissä ajoin, kun ikääntyvän on vielä helpompi itse tehdä asumiseen koskevia ratkaisuja. Ikääntyneiden asumisen huomioiminen on jatkossa myös tärkeä osa kuntiin jäävää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä.
- Kokemukset maakunnallisesta/seudullisesta työpajasta olivat myönteisiä. Ennakointi- ja varautumistyötä kannattaa toteuttaa myös seudullisesti ja useat tässäkin raportissa esitetyistä toimenpiteistä on sellaisia, että niitä kannattaa toteuttaa kuntien välisessä yhteistyössä. Seudullisuus tuo voimaa pienissä kunnissa sille, että niiden on helpompaa tehdä päätöksiä resursoinnista.
- Ikääntyneitä tai heitä edustavia järjestöjä kannattaa myös jatkossa ottaa ennakointi- ja varautumistyöhön mukaan. Työpajoissa vanhusneuvostojen jäsenet antoivat hyviä ideoita mm. kotona asumisen tukemiseksi (Esim. Seinäjoki ja Iisalmi).
- Virtuaalityöpajat onnistuivat kuntalaisten osallistumisen näkökulmasta vaihtelevasti. Joissakin työpajoissa asiantuntijoiden osallistuminen oli aktiivisempaa kuin toisissa. Fyysisesti paikalla pidetyissä työpajoissa eri henkilöiden osallistuminen onnistuu ehkä hieman tasaisemmin. Toisaalta joissakin työpajoissa henkilöt olivat selvästi enemmän valmiimpia ja väestön ikääntymiseen liittyvät haasteet oli selvästi tunnistettu. Isommassa organisaatiossa ollaan enemmän hajallaan, ja eri henkilöt eivät ole välttämättä näe asioita samalla tavoin.
- Raportissa esiteltyjä keinoja voidaan jakaa muiden kuntien tietoon. Toimintamallit siirtyvät käytännöiksi kuitenkin kunnan oman sisäisen kehittämistyön ja yhteistyön kautta. Jokaisessa kunnassa kannatta käydä keskustelu omista lähtökohdista käsin.

2.9.2021

2.7 Suosituksia ennakoinnin kehittämiseksi kansallisesti

- Ikääntyneiden määrän kasvaessa on tärkeää, että ikääntyneet pystyvät asumaan kotona mahdollisimman pitkään. Tätä edistää mm. se, että asunnot ympäristöineen ovat esteettömiä ja tarvittavat palvelut helposti saavutettavissa. Kotona asumista tukee se, että ikääntymiseen ja sen mukanaan tuomiin haasteisiin on varauduttu ennakolta. Tätä voidaan tukea jakamalla tietoa ja lisäämällä tietoisuutta asiasta. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon toteuttamilla ennakoivilla kotikäynneillä on hyvä ottaa asumiseen liittyvät asiat puheeksi.
- Ympäristöministeriö ja ARA voivat edistää kuntien kotona ikääntyneiden kotona asumista jatkamalla kuntien kehittämistyön tukemista sekä kansallista tietotuotantoa. Valtion kannattaa tukea kuntien hanketyötä kansallisten ohjelmien kautta. Tietoa kuntien toimenpiteistä ja ratkaisuista on hyödyllistä jakaa kansallisissa seminaareissa ja selvityksissä.
- Vastuu ikääntyneiden alueellisesta korjausneuvonnasta kuuluu Vanhustyön keskusliitolle. Vanhustyön keskusliiton korjausneuvonnasta on kunnissa ja kuntalaisilla melko heikko tietämys. Kunnissa ikääntyneiden asuntojen esteettömyydessä tiedetään kuitenkin olevan runsaasti erilaisia haasteita. Vanhustyön keskusliitto voisi tukea kuntia esimerkiksi laatimalla yhteistyössä kuntien kanssa kartoituksia ikääntyneiden omistus- ja vuokra-asuntojen esteettömyystarpeista. Ikääntyneet tarvitsevat apua tarvittavien muutostöiden kartoittamisessa, suunnittelussa ja korjausavustusten hakemisessa. Vanhustyön keskusliiton ja kuntien väliseen yhteistyöhön kannattaa panostaa nykyistä enemmän.
- Useissa kunnissa ARAn myöntämien hissiavustusten turvaaminen nähtiin tärkeänä. ARAn kannattaa lisätä kuntien ja taloyhtiöiden tietoisuutta avustus- ja rahoitusmahdollisuuksista kohdennetusti. Tiedotusta palvelusta tulisi tehostaa kuntien ja kuntalaisten suuntaan. Neuvonnan ja ohjauksen tueksi olisi hyödyllistä laatia tietopaketti korjausten avustus- ja rahoitusmahdollisuuksista.
- Tulevissa kehittämishankkeissa olisi hyödyllistä laatia materiaalia ja ohjekirjoja kuntien käyttöön esimerkiksi esteettömän asumisen edistämisestä. Työpajoissa tuotiin esiin, että kuntalaisia ja taloyhtiöitä hyödyttäisi tiivis ohjekirja esimerkiksi siitä, miksi hissien tekeminen kannattaa. Tässä voisi tehdä yhteistyötä Vanhustyön keskusliiton ja kuntien kanssa. Lisäksi erilaiset koonnit ja kuvaukset välimuotoisen asumisen ratkaisuista ja ikääntyneiden asumisen erilaisista konsepteista kiinnostavat kunnissa.
- Vanhustyön keskusliiton kannattaisi lisätä tiedotusta ja koulutusta suoraan kuntiin, siten että palvelu tulisi tunnetuksi. Lisäksi korjausneuvojat voisivat tehdä tiiviimpää yhteistyötä kuntien ikä- ja seniorineuvonnan kanssa asumisen kysymyksissä.
- Jatkossa kehitetään kotiin tuotavia palveluja, joista tulee entistä tärkeämpiä ikääntyneiden määrän kasvaessa. Kunnissa kehitetään edelleen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kotiin viemistä. Teknologian hyödyntämisessä on tehty paljon kehitystyötä viime vuosina ja tulevaisuudessa etäpalvelut tukevat kotona asumista entistä enemmän. STM:n kannattaa

2.9.2021

---

jatkaa kotiin tuotavien palveluiden ja etäpalveluiden kehittämistyötä kumppanuusverkostoissa. Palveluiden kehitystä edistää tiivis yhteistyö myös yksityisen sektorin kanssa. Lisäksi tärkeää on jakaa parhaimmat toimintamallit kansallisesti.

- Kunnissa on paljon kiinnostusta muiden kuntien ja eri maiden hyviä ratkaisuja ja konsepteja kohtaan. Useissa kunnissa oli suunniteltu monisukupolvisen tai ikääntyneille suunnattujen korttelikohteiden rakentamista. Ympäristöministeriön kannattaa jatkaa tähän asti tehtyä työtä ja tuottaa tutkimustietoa ja selvityksiä kuntien toimivista malleista ja ratkaisuista muiden käyttöön.
-